

Б. Л. Шевчук
асистент кафедри спеціальних історичних
дисциплін та правознавства ЖДУ ім. І. Франка

Правові аспекти стягнення акцизного збору зі спиртних напоїв на Правобережній Україні в середині XIX ст.

Система акцизних зборів зі спиртних напоїв добре відома сьогодні. Вона запроваджена в нашому регіоні досить давно. Якщо точніше, то в середині XIX століття. У даному дослідженні ми сконцентруємо увагу на правовому аспекті управління акцизним збором у Волинській губернії.

23 листопада 1849 р. прийняте положення [1], яке було покликане врегулювати стягнення акцизного збору зі спиртних напоїв у ряді губерній Російської імперії (в їх списку була і Волинська губернія). Документ набрав чинності з 1 січня 1851 р., а пізніше текст даного положення був закріплений в імперському Уставі про питний збір і акциз в редакції 1857 р. [2].

Відповідно до законодавства, на губернському рівні ведення справ, пов'язаних зі стягненням акцизних зборів із вина, покладалося на відповідальність казенної палати, її голови і акцизних наглядачів, які підпорядковувалися палаті [3]. Безпосереднє управління і рахівництво забезпечувало питне відділення казенної палати [4]. На місцях за дотриманням акцизного законодавства слідкував акцизний наглядач, міська та земська поліція. В кожний повіт Волинської губернії казенна палата призначала по два акцизних наглядачі, яких затверджував губернатор. Поліція зобов'язувалася повідомляти палату про всі випадки порушення акцизного законодавства [5].

Платежу акцизного збору підлягали хлібне вино і хлібний спирт. Мірою об'єму, з якої стягувався акциз було відро. Розмір платежу складав 0,75 руб. з відра трьохпробного вина і 1,25 руб. з відра спирту.

Торги (аукціон) на отримання акцизного відкупу проводилися у Сенаті [6]. Контракти про утримання відкупу укладалися або в Сенаті, або в місцевій казенній палаті, за бажанням відкупщика [7]. В договорі визначалася відкупна сума, яку утримувач вносив двічі на місяць рівними частинами у повітове казначейство [8].

У випадках, коли акцизний відкупщик визнавався «несправним» виконувати свої обов'язки, казенна палата брала відкуп у своє управління. Для цього у повіт відряджався уповноважений чиновник, який разом із городничим і земським справником здійснювали законні розпорядження стосовно нагляду за відкупом [9]. Якщо протягом місяця «несправний» відкупщик не погашав заборгованість, то управління остаточно переходило державі [10].

Стягнення акцизів було тісно пов'язане зі звітністю: повітові казначейства, власники винокурних заводів і акцизні відкупщики звітували перед казенною палатою, а остання – перед департаментами Міністерства фінансів. Звітність казенної палати поділялася на ревізійну і бухгалтерську.

Ревізійна звітність базувалася на перевірці книг і відомостей власників заводів і акцизних відкупщиків та порівнянні отриманих даних з фактичною кількістю виданих ярликів. На основі цього ставало відомо чи був сплачений акцизний збір в установленому порядку. Бухгалтерська звітність полягала у поданні в Департамент різних податків і зборів місячних і третніх відомостей та річного звіту про стягнення акцизних зборів [11].

Для дотримання законодавства власниками винокурних заводів і акцизними відкупщиками Волинська казенна палата зобов'язана була один раз на рік відряджати своїх членів на місця. Такі ревізії покликані були виявляти факти умісного зменшення акцизних зборів або змови власників заводів з акцизними відкупщиками [12].

Казенна палата була уповноважена застосовувати санкції до повітових акцизних наглядачів за порушення законодавства. За фактами умисних злочинів палата передавала їх справи до суду [13].

Таким чином, система акцизних зборів зі спиртних напоїв, запроваджена в нашому регіоні у середині XIX ст., зберегла окремі риси відкупної системи, яка тривалий час до того застосовувалася в рамках Російської імперії. Зокрема, залишалися відкупщики. А створену в той час систему можна охарактеризувати, як акцизно-відкупну.

Список використаних джерел та літератури:

1. Высочайше утвержденное положение об акцизе с хлебного вина и о патентном сборе с мест раздробительной продажи питей в губерниях: Виленской, Гродненской, Минской, Ковенской, Витебской, Могилевской, Киевской, Подольской, Волынской, Черниговской, Полтавской, Харьковской, Екатеринославской, Таврической, Херсонской и в области Бессарабской. Именной указ, данный Сенату, 23 ноября 1849 г. // Полное собрание законов Российской империи. – Собрание 2. – Т. 24. – Отд. 1. – № 23668. – С. 175 – 213.
2. Устав о питейном сборе и акцизе // Свод законов Российской империи, издания 1857 года. Том пятый, тетр. 3. – СПб. : Типография Второго Отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1857. – 222 с.
3. Там же, статья 654.
4. Там же, статья 658.
5. Там же, статьи 657, 659.
6. Там же, статьи 468, 469.
7. Там же, статья 570.
8. Там же, статья 589.
9. Там же, статья 598.
10. Там же, статья 602.
11. Там же, статьи 646, 647.
12. Там же, статья 636.
13. Там же, статья 639.